

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 22 kwietnia 2022 roku

Sąd Okręgowy w Poznaniu Wydział II Cywilny Odwoławczy

w składzie:

Przewodniczący: sędzia Małgorzata Radomska-Stęplewska

po rozpoznaniu w dniu 22 kwietnia 2022 roku w Poznaniu

na posiedzeniu niejawnym

sprawy z powództwa (...) S A z siedzibą w B.

przeciwko A. L.

o zapłatę

na skutek apelacji wniesionych przez obie strony

od wyroku Sądu Rejonowego Poznań-Grunwald i Jeżyce w Poznaniu

z dnia 1 czerwca 2021 r.

sygn. akt I C 278/20

1. oddała obie apelacje;
2. zasądza od powoda na rzecz pozwanej kwotę 450 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu z apelacji powoda;
3. nie obciąża pozwanej obowiązkiem zwrotu powodowi kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu z apelacji pozwanej;
4. przyznaje ze Skarbu Państwa – Sądu Rejonowego Poznań-Grunwald i Jeżyce w Poznaniu na rzecz r. pr. M. A. kwotę 450 zł tytułem kosztów pomocy prawnej udzielonej pozwanej z urzędu w postępowaniu z apelacji pozwanej.

Małgorzata Radomska-Stęplewska

UZASADNIENIE

W pozwie złożonym w dniu 4 października 2017 r. powód (...) S.A. z siedzibą w B. wniósł o zasądzenie od pozwanej A. L. kwoty 4.609,20 zł wraz z umownymi odsetkami za opóźnienie równymi dwukrotności wysokości odsetek ustawowych za opóźnienie od dnia 12 sierpnia 2017 r. do dnia zapłaty i kosztami procesu wg norm przepisanych na podstawie weksla z dnia 9 grudnia 2016 r. wystawionego w związku z umową pożyczki.

W odpowiedzi na pozew pozwana podniosła, że po rozmowie z przedstawicielem powoda zostało uzgodnione, że zapłaci 800 zł i następnie będzie spłacać po 200 zł co miesiąc. Pozwana przedstawiła swoją sytuację osobistą i finansową (k. 23-23v.).

W odpowiedzi na pismo pozwanej powód wyjaśnił, że pracownik windykacji terenowej nie jest uprawniony do zawarcia ugody z pozwaną natomiast powinien dążyć do jej zawarcia. Jak wskazał, w chwili obecnej brak jest zawartej ugody między stronami (k. 26).

Pełnomocnik pozwanej wniósł o oddalenie powództwa w całości i przyznanie kosztów udzielonej pomocy prawnej z urzędu, które nie zostały opłacone nawet w części. Zaprzeczył, że pozwana złożyła podpis pod wekslem. Nadto zakwestionował, aby strony łączył jakikolwiek stosunek podstawowy, który uprawniałby powoda do żądania zapłaty. Nadto podał, że pozwana znajduje się w trudnej sytuacji zdrowotnej i materialnej, wobec czego wniósł o oddalenie powództwa na podstawie art. 5 k.c. (k. 83-85, 88).

W piśmie z dnia 22 października 2020 r. pozwana podniosła, że zadłużyła się ten jeden raz, chcąc pomóc sobie finansowo, żeby zrealizować swoje plany i nie była świadoma, że jej sytuacja ulegnie zmianie i nie będzie mogła spłacać długów, a parabanki zachęcały do zaciągania pożyczek na spłacanie poprzednich długów. Poprosiła o łaskawy wyrok, gdyż już otrzymała karę za swoją nieodpowiedzialność (k. 93-93v.).

W piśmie z dnia 18 grudnia 2020 r. pełnomocnik pozwanej zakwestionował prawdziwość przedłożonych kserokopii dokumentów i umocowanie osoby podpisującej umowę. Podniósł zarzut abuzywności zapisów umowy. Odnosząc się do treści pisma powoda z dnia 30 października 2020 r., zakwestionował pozaodsetkowe koszty kredytu, uzasadniane kosztami działalności gospodarczej powoda. Z uwagi na sytuację majątkową pozwanej, wniósł o zwolnienie pozwanej z obowiązku ponoszenia kosztów procesu na podstawie art. 102 k.p.c., a nadto o rozłożenie ewentualnie zasądzonego świadczenia na raty, nie większe niż 177 zł miesięcznie (k. 124-128 w zw. z 96-99v.).

Wyrokiem z dnia 1 czerwca 2021 r. Sąd Rejonowy Poznań- Grunwald i Jeżyce w Poznaniu w sprawie sygn. akt I C 278/20 w pkt. 1 zasądził od pozwanej na rzecz powoda następujące kwoty:

- 1) 82,09 zł wraz z odsetkami umownymi za opóźnienie w wysokości odsetek maksymalnych od dnia 22-08-2017 r. do dnia zapłaty,
- 2) 98,76 zł wraz z odsetkami umownymi za opóźnienie w wysokości odsetek maksymalnych od dnia 22-09-2017 r. do dnia zapłaty,
- 3) 98,76 zł wraz z odsetkami umownymi za opóźnienie w wysokości odsetek maksymalnych od dnia 22-10-2017 r. do dnia zapłaty,
- 4) 98,76 zł wraz z odsetkami umownymi za opóźnienie w wysokości odsetek maksymalnych od dnia 22-11-2017 r. do dnia zapłaty,
- 5) 98,76 zł wraz z odsetkami umownymi za opóźnienie w wysokości odsetek maksymalnych od dnia 22-12-2017 r. do dnia zapłaty,
- 6) 98,76 zł wraz z odsetkami umownymi za opóźnienie w wysokości odsetek maksymalnych od dnia 22-01-2018 r. do dnia zapłaty,
- 7) 98,76 zł wraz z odsetkami umownymi za opóźnienie w wysokości odsetek maksymalnych od dnia 22-02-2018 r. do dnia zapłaty,
- 8) 98,76 zł wraz z odsetkami umownymi za opóźnienie w wysokości odsetek maksymalnych od dnia 22-03-2018 r. do dnia zapłaty,

- 9) 98,76 zł wraz z odsetkami umownymi za opóźnienie w wysokości odsetek maksymalnych od dnia 22-04-2018 r. do dnia zapłaty,
- 10) 98,76 zł wraz z odsetkami umownymi za opóźnienie w wysokości odsetek maksymalnych od dnia 22-05-2018 r. do dnia zapłaty,
- 11) 98,76 zł wraz z odsetkami umownymi za opóźnienie w wysokości odsetek maksymalnych od dnia 22-06-2018 r. do dnia zapłaty,
- 12) 98,76 zł wraz z odsetkami umownymi za opóźnienie w wysokości odsetek maksymalnych od dnia 22-07-2018 r. do dnia zapłaty,
- 13) 98,76 zł wraz z odsetkami umownymi za opóźnienie w wysokości odsetek maksymalnych od dnia 22-08-2018 r. do dnia zapłaty,
- 14) 98,76 zł wraz z odsetkami umownymi za opóźnienie w wysokości odsetek maksymalnych od dnia 22-09-2018 r. do dnia zapłaty,
- 15) 98,76 zł wraz z odsetkami umownymi za opóźnienie w wysokości odsetek maksymalnych od dnia 22-10-2018 r. do dnia zapłaty,
- 16) 98,76 zł wraz z odsetkami umownymi za opóźnienie w wysokości odsetek maksymalnych od dnia 22-11-2018 r. do dnia zapłaty,
- 17) 98,76 zł wraz z odsetkami umownymi za opóźnienie w wysokości odsetek maksymalnych od dnia 22-12-2018 r. do dnia zapłaty,
- 18) 98,76 zł wraz z odsetkami umownymi za opóźnienie w wysokości odsetek maksymalnych od dnia 22-01-2019 r. do dnia zapłaty,
- 19) 98,76 zł wraz z odsetkami umownymi za opóźnienie w wysokości odsetek maksymalnych od dnia 22-02-2019 r. do dnia zapłaty,
- 20) 98,76 zł wraz z odsetkami umownymi za opóźnienie w wysokości odsetek maksymalnych od dnia 22-03-2019 r. do dnia zapłaty,
- 21) 98,76 zł wraz z odsetkami umownymi za opóźnienie w wysokości odsetek maksymalnych od dnia 22-04-2019 r. do dnia zapłaty,
- 22) 98,76 zł wraz z odsetkami umownymi za opóźnienie w wysokości odsetek maksymalnych od dnia 22-05-2019 r. do dnia zapłaty,
- 23) 98,76 zł wraz z odsetkami umownymi za opóźnienie w wysokości odsetek maksymalnych od dnia 22-06-2019 r. do dnia zapłaty,

w pkt. 2 w pozostałym zakresie powództwo oddalił, w pkt. 3 rozłożył zasądzoną w pkt 1 należność, wynoszącą na dzień 1-06-2021 r. 3.084,06 zł na 31 rat, przy czym pierwszych 30 rat po 100 zł a ostatnia 31. rata w wysokości 84,06 zł, płatnych miesięcznie do ostatniego dnia każdego miesiąca począwszy od miesiąca następnego po miesiącu uprawomocnienia się nin. wyroku, z tym zastrzeżeniem, że brak terminowej zapłaty którejkolwiek z rat spowoduje wymagalność całej zasądzonej w punkcie 1 należności, w pkt. 4 nie obciążył pozwanej kosztami procesu, w pkt. 5 zasądził od Skarbu Państwa - Sądu Rejonowego Poznań - Grunwald i Jeżyce w Poznaniu na rzecz r. pr. M. A. wynagrodzenie w kwocie 900 zł brutto z tytułu pomocy prawnej udzielonej pozwanej z urzędu.

Podstawą wyżej wskazanego rozstrzygnięcia były następujące ustalenia faktyczne i rozważania prawne Sądu Rejonowego:

W dniu 09 grudnia 2016 r. pozwana A. L. zawarła z powodem (...) S.A. z siedzibą w B. umowę pożyczki numer (...). W umowie wskazano, że całkowita kwota pożyczki wynosi 2.500 zł, zaś całkowita kwota do zapłaty 5.310 zł. Strony ustaliły, że pożyczka będzie spłacona w 30 miesięcznych ratach po 177 zł każda. Całkowity koszt pożyczki wyniósł 2.810 zł. Pożyczka była oprocentowana według stałej stopy oprocentowania w wysokości 9,47% w skali roku. Pożyczkobiorca zobowiązany był ponieść następujące koszty:

1. opłatę przygotowawczą w kwocie 129 zł;
1. wynagrodzenie prowizyjne w wysokości 1.761 zł;
2. wynagrodzenie z tytułu przyznania na wniosek pożyczkobiorcy „(...)” w wysokości 600 zł.

Zgodnie z pkt 15 umowy w ramach (...)pożyczkobiorcy przysługiwały dodatkowe uprawnienia do jednorazowego skorzystania z bezpłatnego odroczenia maksymalnie dwóch kolejnych terminów płatności rat albo do bezpłatnego obniżenia o 50% maksymalnie czterech kolejnych rat. W celu dokonania powyższych czynności pożyczkobiorca powinien złożyć pożyczkodawcy pisemną dyspozycję.

Nadto stosownie do pkt 4.1 umowy, jeśli pożyczkobiorca nie spłaci w terminie poszczególnych rat lub ich części lub innej kwoty związanej z umową, niespłacona kwota staje się zadłużeniem przeterminowanym. Od każdego zadłużenia przeterminowanego pożyczkodawca nalicza odsetki za opóźnienie za każdy dzień opóźnienia w wysokości rocznej stopy oprocentowania zadłużenia przeterminowanego równej stopie odsetek maksymalnych za opóźnienie, o których mowa w art. 481 § 2¹ k.c., które na dzień zawarcia umowy wynosiły 14% w skali roku.

Pożyczkodawca mógł wypowiedzieć umowę w przypadku opóźnienia w płatności kwoty równej jednej racie po przekroczeniu 30 dni, po uprzednim wezwaniu pożyczkobiorcy do zapłaty zaległości w terminie 7 dni od daty otrzymania wezwania. Pożyczkodawca zobowiązany był do zachowania 30 - dniowego okresu wypowiedzenia. W takim wypadku pożyczkodawca miał prawo wypełnić weksel in blanco, na zasadach określonych w deklaracji wekslowej (pkt 8 umowy).

Zgodnie z harmonogramem spłat pozwana powinna uiszczać raty 21. dnia każdego miesiąca, od dnia 21 stycznia 2017 r. do dnia 21 czerwca 2019 r.

Pozwana spłaciła łącznie kwotę 708 zł (po 177 zł wpłacone w dniach: 19 stycznia 2017 r., 21 lutego 2017 r., 05 kwietnia 2017 r., 09 maja 2017 r.).

W związku z opóźnieniem w płatności rat pożyczki, pismem z dnia 21 czerwca 2017 r. powód wezwał pozwaną do zapłaty w terminie 7 dni kwoty 354 zł tytułem zaległych dwóch rat pożyczki, pod rygorem jej wypowiedzenia.

Pismem z dnia 12 lipca 2017 r. powód wypowiedział pozwanej umowę pożyczki. W wypowiedzeniu wskazał, że na dzień wypowiedzenia, zadłużenie pozwanej z tytułu pożyczki wynosi 4.609,20 zł, w tym kwota niespłaconej pożyczki wynosi 4.602 zł. Wskazał również, że umowne odsetki z tytułu braku spłaty rat w terminie za każdy dzień zwłoki wynoszą 7,20 zł. Zaznaczył, że naliczanie odsetek umownych rozpocznie po upływie 30 dni. Jednocześnie powód poinformował pozwaną, że wypełnił wystawiony przez pozwaną weksel in blanco i wezwał pozwaną do wykupu weksla w ciągu 30 dni. Pismo nadano listem poleconym w dniu 13 lipca 2017 r.

Powód znajduje się w posiadaniu weksla z dnia 09 grudnia 2016 r. na kwotę 4.609,20 zł z datą płatności w dniu 11 sierpnia 2017 r. wystawionego przez pozwaną A. L.. Weksel ten został wystawiony przez pozwanego jako weksel in blanco nie na zlecenie i służył zabezpieczeniu roszczeń wynikających z łączącej strony umowy pożyczki nr (...). W

deklaracji wekslowej pozwana upoważniła powoda m.in. do wypełnienia weksla na sumę odpowiadającą zadłużeniu wynikającemu z przedmiotowej umowy.

Pozwana A. L. prowadzi jednoosobowe gospodarstwo domowe. Z tytułu emerytury uzyskuje świadczenie w wysokości 878,81 zł, po odliczeniu obciążenia. Nie posiada innych źródeł utrzymania ani żadnego majątku.

Sąd Rejonowy wskazał, że w przedmiotowej sprawie pozwana wraz z umową pożyczki podpisała weksel mający zabezpieczać roszczenia powoda z tej umowy oraz deklarację wekslową. W deklaracji tej pozwana upoważniła powoda do wypełnienia weksla w ściśle określonych w niej sytuacjach. Przedmiotowy weksel nie został wypełniony zgodnie z treścią łączącej strony umowy.

Strony zawarły umowę pożyczki w kwocie 2.500 zł z oprocentowaniem w wysokości 9,47% w skali roku. Nadto na podstawie umowy pozwana obowiązana była do uiszczenia kwoty 129 zł tytułem opłaty przygotowawczej, 1.761 zł tytułem wynagrodzenia prowizyjnego i 600 zł tytułem wynagrodzenia za opcję „(...)”. W niniejszej sprawie za niedozwolone postanowienia umowy należało uznać postanowienia zawarte w pkt 1.4 b i c umowy, przewidujące wynagrodzenie prowizyjne w wysokości 1.761 zł oraz wynagrodzenie z tytułu przyznania na wniosek pożyczkobiorcy „(...)”, o którym mowa w pkt 15 umowy w kwocie 600 zł.

Sąd Rejonowy wskazał, że wysokość wynagrodzenia prowizyjnego jest rażąco wygórowana, a zatem kształtuje obowiązki pożyczkobiorcy w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy. Wynagrodzenie prowizyjne w kwocie 1.761 zł stanowi aż 70,44% wartości pożyczki, nadto zostało zastrzeżone obok odsetek umownych w wysokości 9,47% w skali roku i opłaty przygotowawczej w wysokości 129 zł. Zastrzeżenie tak zawyżonej prowizji za samo udzielenie pożyczki zmierza do obejścia przepisów regulujących wysokość odsetek maksymalnych. Odsetki stanowią wynagrodzenie za czas korzystania z kapitału, natomiast prowizja jest jednorazowym wynagrodzeniem za udzielenie kapitału, a zatem należałoby się niezależnie od czasu spłacenia pożyczki. Takie unormowanie niewątpliwie jest sprzeczne z dobrymi obyczajami i rażąco narusza interesy konsumenta. Dodatkowe świadczenie „(...)” określone w pkt 15 umowy pożyczki - jego wysokość – stanowiąca 24% wartości pożyczki jest rażąco wygórowana, biorąc pod uwagę „wartość” oferowanego konsumentowi świadczenia, którym jest sama możliwość złożenia wniosku o skorzystanie z wykupionego uprawnienia polegającego bądź to na jednorazowym skorzystaniu z bezpłatnego odroczenia maksymalnie dwóch kolejnych terminów płatności rat albo bezpłatnym obniżeniu o 50% maksymalnie czterech kolejnych rat. Tego rodzaju postanowienie umowne charakteryzuje się brakiem równowagi kontraktowej stron i brakiem ekwiwalentności świadczeń. Nadto wskazać należy, że fakultatywność tego uprawnienia jest jedynie pozorna. W rzeczywistości bowiem zapis ten został zawarty we wzorcu umownym, którego postanowień pozwana w chwili podpisywania umowy nie знаła i nie był on z nią indywidualnie ustalony. W związku z powyższym Sąd Rejonowy przyjął, iż kwotę pożyczki stanowiła wyłącznie kwota 2.500 zł wraz z odsetkami umownym w wysokości 9,47% w skali roku oraz opłatą przygotowawczą w kwocie 129 zł.

Z uwagi na spłatę w kwocie 708 zł należało przyjąć, że opóźnienie powstało dopiero w zapłacie części ósmej - sierpniowej raty z 2017 r. (wg harmonogramu z pominięciem niedozwolonych klauzul umownych). W tej sytuacji zarówno wezwanie do zapłaty z dnia 21 czerwca 2017 r., jak i wypowiedzenie umowy z dnia 12 lipca 2017 r. były bezskuteczne/przedwczesne. Z uwagi na obniżenie kwoty raty pożyczki ze 177 zł do 98,76 zł oraz wysokość wpłat należy uznać, że na dzień 12 lipca 2017 r. po stronie pozwanej nie wystąpiło opóźnienie przekraczające 30 dni w płatności kwoty równej jednej racie, a zatem powód nie był uprawniony do wypowiedzenia umowy. Zaległość powstała dopiero w zapłacie sierpniowej raty z 2017 r. w kwocie 82,08 zł. O zaległości w wysokości jednej pełnej raty można mówić od dnia 22 września 2017 r. Zatem wypowiedzenie mogło nastąpić dopiero po upływie 30 dni, po wcześniejszym wezwaniu do zapłaty w terminie 7 dni, po dniu 22 września 2017 r. Zgodnie z nowym harmonogramem, pozwana obowiązana była do spłaty kapitału w łącznej wysokości 2.629 zł oraz odsetek w łącznej kwocie 333,79 zł (oprocentowanie 9,47% w skali roku przy pożyczce rozłożonej na 30 miesięcznych rat). Pozwana uiściła łącznie kwotę 708 zł stanowiącą równowartość 7. rat po 98,76 zł oraz 16,68 zł na poczet 8. raty wymagalnej od dnia 22 sierpnia 2017 r. W związku z powyższym pozwana zalega obecnie (do momentu wydania wyroku) z płatnością kwoty 82,08 zł z 8. raty, oraz kolejnych 22. rat

w wysokości po 98,76 zł, płatnych do dnia 21 czerwca 2019 r., czyli do wygaśnięcia umowy wskutek upływu czasu jej obowiązywania, tj. łącznie z zapłatą kwoty 2.254,80 zł z tytułu kapitału.

W pkt 1 wyroku Sąd zasądził wszystkie zaległe raty wraz z odsetkami maksymalnymi za opóźnienie od poszczególnych rat, od dnia następnego po wymagalności każdej z nich do dnia zapłaty. Należność zostanie ostatecznie wyliczona na dzień zapłaty. W pozostałym zakresie powództwo zostało oddalone z uwagi na niedozwolone klauzule umowne, jako nienależne.

Zasądzoną w pkt 1 należność (która na dzień wydania wyroku wynosiła 3.084,06 zł) Sąd rozłożył na raty (art. 320 k.p.c.). Sąd uwzględnił, że sytuacja materialna pozwanej jest zła. Jednocześnie ustalenie raty na poziomie 100 zł może spowodować uniknięcie bezskutecznej egzekucji przez powoda.

Brak było podstaw do oddalenia powództwa na podstawie art. 5 k.c. Pozwana nie zdołała wykazać, by powód podejmował działania sprzeczne z zasadami współżycia społecznego. Pozwana nie sprecyzowała nawet, jakie to zasady współżycia społecznego miałyby zostać naruszone przez powoda. Powód korzystał ze swoich uprawnień i brak podstaw do zarzucenia mu naruszenia jakiegokolwiek interesu społecznego.

O kosztach procesu Sąd orzekł na podstawie art. 102 k.p.c. W ocenie Sądu, w niniejszej sprawie, biorąc pod uwagę sytuację życiową pozwanej, fakt że pozwana utrzymuje się z bardzo niskiego, dodatkowo obciążonego świadczenia z tytułu emerytury, niesprawiedliwym byłoby obciążenie jej kosztami procesu poniesionymi przez powoda.

Pełnomocnikowi pozwanej z urzędu należało zasądzić od Skarbu Państwa wynagrodzenie w wysokości 900 zł (§2 pkt 3 rozp. MS z dnia 22.10.2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych, Dz.U.2015.1804).

Z powyższym rozstrzygnięciem, w różnym zakresie **nie zgodzili się powódka i pozwana, wnosząc apelacje.**

W swojej **apelacji powódka** zaskarżyła orzeczenie w części, tj. w zakresie w jakim Sąd I instancji oddalił powództwo oraz w zakresie kosztów postępowania.

Zaskarżonemu orzeczeniu powódka zarzuciła naruszenie:

1) art.385⁽¹⁾§1 k.c. w zw. z art. 36a ust.2 ustawy z dnia 12 maja 2011 r. o kredycie konsumenckim poprzez jego błędną wykładnię skutkującą nieuzasadnionym przyjęciem, że postanowienia umowy pożyczki w szczególności w zakresie opłaty za „(...) oraz wynagrodzenia prowizyjnego są abuzywne, pomimo że ustawa nie zakazuje powódce pobierać w/w opłat, strony ułożyły stosunek prawny wedle swojego uznania, a postanowienia umowy są sformułowane w sposób jednoznaczny, jasny i precyzyjny, a ponadto usługa „(...) jest całkowicie fakultatywna wybierana na etapie składania wniosku, z kolei wynagrodzenie prowizyjne jest świadczeniem głównym, wpisanym wprost i w sposób jasny co wyklucza kontrolę abuzywności, a ponadto koszty te mieszczą się w kryterium ustawowym maksymalnych kosztów pozaodsetkowych, przez co ewentualne naruszenie interesów konsumenta nie ma charakteru „rażącego”,

2) art.353¹ k.c. w zw. z art. 359§1 k.c. oraz art. 65 k.c. w zw. z pkt. 2.1 umowy pożyczki poprzez nieuprawnioną ingerencję sądu w stosunek umowny stron i zmianę treści zobowiązania w zakresie wysokości raty,

3) art. 353¹ k.c. oraz art.61§1 k.c. poprzez ingerencję przez Sąd I instancji w treść stosunku umownego pomiędzy stronami w ten sposób, że Sąd bez podstawy prawnej na skutek arbitralnej zmiany stosunku prawnego poprzez wyeliminowanie uznanych przez sąd za abuzywne klauzul, co skutkowało przyjęciem, że oświadczenie o wypowiedzeniu nie zostało złożone pozwanemu skutecznie podczas gdy, takie wypowiedzenie odpowiada treści ułożonego przez strony stosunkowi prawnemu,

4) art. 10 ustawy z dnia 28 kwietnia 1936 r. prawo wekslowe w zw. z art. 6 k.c. poprzez nieuprawnioną ingerencję w stosunek podstawowy w sytuacji, gdy powództwo zostało oparte na podstawie weksla in blanco, a tym samym sprawa niniejsza zyskała charakter sprawy wekslowej powodując, iż obowiązek udowodnienia wad wypełnionego weksla,

niezgodności z deklaracją wekslową czy też nieistnienia zobowiązania, bądź wykazania, iż zobowiązanie to nie opiewa na kwotę wskazaną w treści weksla zgodnie z zawartym przez strony porozumieniem, a także w zakresie zarzutu niewykazania konkretnych i realnych kosztów poniesionych w związku z zawarciem umowy obarcza stroną pozwaną,

5) sprzeczność ustaleń sądu z zebrany w sprawie materiałem dowodowym polegającą na przyjęciu, że nie doszło do skutecznego wypowiedzenia umowy, podczas gdy dowody przedłożone przez stronę powodową jednoznacznie wskazują, że pożyczka została skutecznie postawiona w stan natychmiastowej wykonalności w całości.

Mając powyższe na uwadze powódka wniosła o:

- 1) zmianę zaskarżonego wyroku poprzez uwzględnienie żądania pozwu w całości tj. zasądzenie dodatkowo 2.354,39 zł,
- 2) zasądzenie od pozwanej na rzecz powódki kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa procesowego wg norm przepisanych,
- 3) zasądzenie od pozwanej na rzecz powódki zwrotu kosztów postępowania apelacyjnego, w tym zwrotu kosztów zastępstwa procesowego wg norm przepisanych z odsetkami ustawowymi za opóźnienie zgodnie z art. 98§1¹ k.p.c.,
- 4) ewentualnie o zasądzenie kolejnych rat wymagalnych na moment wydania wyroku przez sąd II instancji,
- 5) ewentualnie uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi I instancji.

W odpowiedzi na apelację powódki pozwana wniosła o oddalenie apelacji w całości oraz o przyznanie zwrotu kosztów udzielonej z urzędu pomocy prawnej stronie pozwanej w postępowaniu apelacyjnym od strony pozwanej lub ewentualnie Skarbu Państwa- Sądu Okręgowego w Poznaniu oraz o zasądzenie od powódki na rzecz pozwanej zwrotu kosztów procesu wg norm przepisanych.

W swojej **apelacji pozwana** reprezentowana przez pełnomocnika z urzędu zaskarżyła orzeczenie w części - co do punktu 1, 3 i 5.

Zaskarżonemu orzeczeniu pozwana zarzuciła naruszenie:

1) art.233§1 k.p.c. poprzez:

a) dokonanie dowolnej oraz sprzecznej z zasadami doświadczenia życiowego oceny zgromadzonych w sprawie dowodów: umowy pożyczki wraz z załącznikami, a także pism złożonych w sprawie przez pozwaną oraz oświadczenia o stanie majątkowym, co doprowadziło do stwierdzenia, iż pozwana nie wykazała, aby powódka działała sprzecznie z zasadami współżycia społecznego, ani nie wskazano jakie zasady współżycia społecznego zostały naruszone, podczas gdy z wyżej wskazanych dokumentów wynika, że pozwana jest osobą ubogą, utrzymującą się ze skrajnie niskiego dochodu, przez co fakt zapłaty nawet części dochodzonej kwoty może powodować jej znaczące pokrzywdzenie, zaś powódka skonstruowała umowę pożyczki w sposób naruszający przepisy prawa,

b) § 4 ust. 3 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego z urzędu poprzez niepowiększenie przyznanego wynagrodzenia o stawkę podatku VAT,

2) art.65 k.c. w zw. z pkt 8.1a w zw. z pkt 8.2. umowy pożyczki gotówkowej nr (...) z dnia 09.12.2016 r. poprzez ich niewłaściwe zastosowanie polegające na uznaniu, iż powódka w okolicznościach niniejszej sprawy była uprawniona do dochodzenia zapłaty na podstawie wystawionego weksla in blanco, podczas gdy z prawidłowych ustaleń Sądu I instancji wynika, iż nie została przeprowadzona skuteczna procedura wypowiedzenia umowy pożyczki oraz wadliwie przeprowadzono procedurę pozwalającą na wypełnienie weksla, co winno skutkować oddaleniem powództwa w całości,

3) art. 5 k.c. poprzez jego niewłaściwe zastosowanie polegające na uznaniu, iż pozwana nie zdołała wykazać, by powódka podejmowała działania sprzeczne z zasadami współzycia społecznego, ani jakie zasady współzycia społecznego miałyby zostać naruszone przez powódkę, podczas gdy z ustaleń Sądu I instancji wynika, że pozwana jest osobą ubogą, utrzymującą się ze skrajnie niskiego dochodu, przez co fakt zapłaty nawet części dochodzonej kwoty może doprowadzić do jej znacznego pokrzywdzenia, a więc powódka naruszyła zasadę uczciwości i lojalności wobec kredytobiorcy.

Mając powyższe na uwadze pozwana wniosła o:

1) zmianę pkt 1, 3 i 5 zaskarżonego wyroku poprzez oddalenie powództwa w całości oraz przyznanie od Skarbu Państwa- Sądu Rejonowego Poznań - Grunwald i Jeżyce w Poznaniu na rzecz r.pr. M. A. wynagrodzenia w kwocie 900 zł netto powiększonej o 23% VAT z tytułu pomocy prawnej udzielonej pozwanej z urzędu,

2) przyznanie zwrotu kosztów udzielonej z urzędu pomocy prawnej stronie pozwanej w postępowaniu apelacyjnym, bowiem koszty te nie zostały opłacone w całości ani w części oraz o zasądzenie od powódki na rzecz pozwanej zwrotu kosztów procesu wg norm przepisanych.

W **odpowiedzi na apelację pozwanej powódka** wniosła o oddalenie apelacji jako oczywiście bezzasadnej i zasądzenie od pozwanej na rzecz powódki zwrotu kosztów postępowania odwoławczego, w tym zwrotu kosztów zastępstwa procesowego wg norm przepisanych z odsetkami ustawowymi za opóźnienie zgodnie z treścią art.98§1¹ k.p.c.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Obie apelacje jako bezzasadne podlegały oddaleniu.

Sąd Okręgowy podzielił ustalenia faktyczne i rozważania prawne poczynione w niniejszej sprawie przez Sąd I instancji i na podstawie art.382 k.p.c. przyjął je jako własne.

Podniesione w apelacji powódki zarzuty nie mogły doprowadzić do zmiany zaskarżonego wyroku. W szczególności Sąd I instancji dokonał prawidłowej oceny postanowień umowy dotyczących prowizji i usługi (...) przez pryzmat art. 385¹ k.c. i Sąd Okręgowy w całości podziela stanowisko Sądu Rejonowego co do abuzywności tych postanowień umowy łączącej strony.

Wskazać należy, że zgodnie z utrwalonym poglądem Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej (dalej TSUE), Sąd krajowy jest zobowiązany z urzędu do zbadania czy dane warunki umowy wchodzące w zakres stosowania Dyrektywy 93/13 z dnia 5.04.1993 roku w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich, mają nieuczciwy charakter. Podkreśla się, że cel jaki przyświecał ustawodawcy wspólnotowemu nie zostałby osiągnięty, gdyby konsument który jest stroną słabszą, nie dysponuje wiedzą prawniczą oraz zwykle nie korzysta z profesjonalnej pomocy prawnej, zobowiązany był do podniesienia zarzutu niezwiązania niedozwolonym postanowieniem umownym.

W świetle orzeczenia TSUE z 13.09.2018 roku w sprawie C 176/17 i późniejszego C 483/18 nie budzi wątpliwości, że w przypadku roszczenia opartego na wekslu własnym, który stanowi gwarancję zabezpieczenia wierzytelności wynikającej z umowy kredytu konsumenckiego Sąd krajowy uprawniony jest do zbadania potencjalnie nieuczciwego charakteru warunków tej umowy.

W związku z powyższym, należy podkreślić, że Sąd I instancji prawidłowo zbadał z urzędu zobowiązanie podstawowe wynikające z umowy pożyczki.

Zarówno w literaturze, jak też w praktyce orzeczniczej został ugruntowany pogląd, że głównymi świadczeniami stron w umowie pożyczki są: udostępnienie środków finansowych do korzystania drugiej stronie w określonej danym stosunkiem wysokości (w przypadku pożyczkodawcy) oraz ich zwrot (w przypadku pożyczkobiorcy). Umowa pożyczki

może mieć charakter odpłatny lub nieodpłatny. Jeżeli więc umowę pożyczki zawarto pod tytułem odpłatnym, biorący jest zobowiązany do świadczenia tzw. odpłaty zgodnie z treścią czynności prawnej (por. wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 24 lutego 2005 r., VI ACa 744/2004). Nie ulega przy tym wątpliwości, że to właśnie odsetki stanowią wynagrodzenie pożyczkodawcy za korzystanie przez kredytobiorcę z jego środków finansowych. Takie odsetki, stanowiące wynagrodzenie zostały zresztą przewidziane umową stron niniejszego procesu.

Umowa pożyczki, aby można było ją uznać za nienaruszającą zasad uczciwego obrotu, powinna też określać, które opłaty i prowizje stanowią zysk pożyczkodawcy, a które są pobierane na pokrycie konkretnych kosztów ponoszonych przez niego w związku z zawartą umową i jej obsługą. Trafne jest stanowisko (zob. m.in. wyrok Sądu Okręgowego w Suwałkach z dnia 18 grudnia 2017 r. I Ca 452/17), że za niedozwolone klauzule umowne, w świetle art. 385¹ § 1 k.c., należy więc każdorazowo uznawać te postanowienia umowne, które pod postacią opłaty pobieranej formalnie na poczet pokrycia kosztów konkretnych czynności, w rzeczywistości stanowią dla pożyczkodawcy źródło dodatkowego zysku, ukryte przed konsumentem, pozwalając mu jednocześnie omijać przepisy dotyczące wysokości odsetek maksymalnych oraz niedopuszczalności kary umownej za niespełnienie świadczenia pieniężnego (art. 483 § 1 k.c.). Takie świadczenie, choćby zostało nazwane wynagrodzeniem (prowizją) nie stanowi świadczenia głównego stron (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 17 listopada 2011 r., III CSK 38/11, wyrok Sądu Antymonopolowego z dnia 30 września 2002 r., XVII Amc 47/01, wyrok Sądu Okręgowego w Suwałkach z dnia 18 grudnia 2017 r., I Ca 452/17).

Z uwagi na przewidzianą w art. 353¹ k.c. zasadę swobody umów nie można co prawda wyłączyć co do zasady prawa do obciążenia kredytobiorcy (pożyczkobiorcy) prowizją, w szczególności w sytuacji, gdy samo korzystanie przez kredytobiorcę z kapitału jest nieoprocentowane. Wysokość prowizji powinna zostać jednak określona w sposób nie powodujący nadmiernego obciążenia konsumenta pozaodsetkowymi kosztami związanymi z zawarciem umowy. Nadto powinna mieć uzasadnienie w nakładzie pracy (w tym związanego z ryzykiem niewykonania lub nienależytego wykonania umowy przez kredytobiorcę), w wydatkach na przygotowanie i realizację umowy, tak aby nie kreowała bezpodstawnego przysporzenia po stronie kredytodawcy. Okoliczności te podlegają badaniu przez Sąd w sporze o zapłatę takich należności.

Stanowisko strony powodowej, wyrażone w apelacji, opiera się na założeniu, że skoro wysokość prowizji i opłaty za tzw. „(...)” mieści się w górnych granicach określonych według wzoru zawartego w art. 36a ustawy o kredycie konsumenckim, to nie można mówić o abuzywności postanowienia umowy przewidującego prowizję i opłaty za „(...)” we wskazanej w umowie pożyczki wysokości.

Z powyższym stanowiskiem jednak nie sposób się zgodzić. Należy bowiem zauważyć, że wprowadzenie art. 36a do ustawy o kredycie konsumenckim miało na celu zwiększenie zakresu ochrony konsumentów i tym samym nie można uznać, że regulacja ta wyłącza dopuszczalność badania danego postanowienia umowy pod kątem sprzeczności z dobrymi obyczajami, co stanowi jedną z przesłanek stwierdzenia abuzywności danej klauzuli. Nie można bowiem uznać, aby ustawodawca dopuszczał możliwość pogorszenia sytuacji konsumentów, co niewątpliwie miałyby miejsce w przypadkach, w których dane postanowienie umowne byłoby uznane za klauzulę abuzywną, gdyby nie został wprowadzony art. 36a ustawy o kredycie konsumenckim.

Odnosząc się do zarzutu apelacji dotyczącego naruszenia przepisu art. 36a ustawy o kredycie konsumenckim, określającego maksymalną wysokość pozaodsetkowych kosztów kredytu, wskazać należy, że stanowisko powódki w tej kwestii jest nietrafne. Należy zauważyć, że Sąd Rejonowy nie kwestionował samej dopuszczalności naliczenia przez powódkę prowizji, ale zakwestionował wysokość prowizji oraz opłaty za „(...)” z uwagi na ich rażące wygórowanie. Brak przekroczenia przez pozaodsetkowe koszty kredytu limitu określonego w art. 36 a ust. 1 ustawy o kredycie konsumenckim, nie wyklucza oceny postanowień umownych ją przewidujących w sytuacji gdy nie są to jednoznacznie określone świadczenia główne, pod kątem ich abuzywności, a obowiązek dokonania tej oceny w procesie z udziałem konsumenta spoczywa na Sądzie orzekającym z urzędu. Zatem, przepis art. 36a ustawy o kredycie konsumenckim nie wyłącza stosowania art. 385¹ k.c.

Sąd Okręgowy wskazuje, iż analizowane postanowienia umowy ukształtowały pozycję konsumenta naruszając równowagę obojga kontrahentów z jednoczesnym uprzywilejowaniem powoda, jako podmiotu profesjonalnego - co powszechnie uważane jest jako postępowanie naruszające dobre obyczaje w obrocie gospodarczym. W tej sytuacji należało jest uznać za niedozwolone postanowienia umowne.

Postanowienia umowy uznane za niedozwolone (abuzywne) nie wiążą konsumenta. Zgodnie z utrwalonym w doktrynie i orzecznictwie poglądem, sąd nie może zastąpić abuzywnej klauzuli innym postanowieniem, którego treść zostałaby ukształtowana przez sąd w taki sposób, aby klauzula odpowiadała zasadom słuszności.

Ze zgromadzonego w niniejszej sprawie materiału dowodowego jednoznacznie wynika, że prowizja była formą obejścia przepisów o odsetkach maksymalnych. Nie budziło również wątpliwości Sądu Okręgowego, że korzyści z wykupienia (...) były pozorne. Powódka w żaden sposób nie wykazała, że pobrana kwota stanowiła rzeczywisty koszt oferowanej usługi. Sam fakt zgodności prowizji i opłaty za (...) z ustawą nie wyłącza możliwości uznania postanowienia umownego za abuzywne. Art. 36a ustawy z dnia 12 maja 2011 r. o kredycie konsumenckim nie zapewnia dowolności w kształtowaniu wysokości tychże opłat aż do wysokości opłat maksymalnych. Ustawodawca restrykcyjnie ograniczył swobodę ustalania kosztów obciążających konsumenta wprowadzając opisane wzorem do wyliczenia pojęcie „maksymalnej wysokości pozaodsetkowych kosztów kredytu/pożyczki”. Koszty maksymalne nie oznaczają „kosztów standardowych”, naliczanych niejako automatycznie. Wysokość naliczanych opłat dodatkowych musi się mieścić w granicach ustawowych i być uzasadniona okolicznościami konkretnego przypadku.

Sąd Odwoławczy podziela stanowisko Sądu Rejonowego, iż zawarte w umowie pożyczki postanowienia dotyczące prowizji i opłaty za „(...)” są klauzulami abuzywnymi. W niniejszej sprawie należało więc uznać, że wskazane wcześniej klauzule abuzywne w całości nie wiążą pozwanej, bez ingerencji w ich treść.

Niezasadny był także zarzut powódki dotyczący bezpodstawnej ingerencji Sądu I instancji w treść stosunku umownego między stronami i zmianę treści zobowiązania w zakresie wysokości raty oraz błędnego przyjęcia nieskuteczności oświadczenia o wypowiedzeniu umowy. Konsekwencją uznania postanowień dotyczących prowizji i opłaty za usługę (...) za abuzywne, a tym samym za niewiążące pożyczkobiorcę, było bowiem obniżenie kwoty pożyczki o te sumy do kwoty 2.500 złotych z odsetkami umownymi w wysokości 9,47% w skali roku i opłatą przygotowawczą 129 zł. Skutkiem obniżenia kwoty pożyczki, przy niezmiennych pozostałych warunkach (30 miesięczny okres kredytowania, oprocentowanie w wysokości 9,47% w stosunku rocznym) było odpowiednie obniżenie wysokości miesięcznych rat obciążających pozwaną ze 177 złotych do 98,76 złotych. Kwotę tę Sąd Rejonowy obliczył opierając się na harmonogramie spłat załączonym do umowy - z karty 106 akt. Do daty sporządzenia pisma zawierającego oświadczenie powoda o wypowiedzeniu umowy, tj. do dnia 12 lipca 2017 roku pozwana powinna była spłacić 6 rat w łącznej wysokości 592,56 złotych ($6 * 98,76 = 592,56$), spłaciła natomiast 708 złotych. Słusznie zatem Sąd Rejonowy uznał, że powódka nie miała podstaw do wypowiedzenia umowy, a zatem oświadczenie o wypowiedzeniu umowy z dnia 12 lipca 2017 r. było nieskuteczne. Umowa pożyczki natomiast wygasła z dniem płatności ostatniej raty, czyli 21 czerwca 2019 r.

Co do zarzutu powódki dotyczącego naruszenia art. 10 prawa wekslowego Sąd rozstrzygający niniejszą sprawę stoi na stanowisku, że istniała możliwość badania przez sąd stosunku podstawowego łączącego strony bez zarzutu pozwanego, tym bardziej gdy znajdują się w aktach sprawy dowody wskazujące na treść tego stosunku. W orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się, że w wyjątkowych, szczególnie uzasadnionych przypadkach, zastosowanie przez sąd art. 232 zdanie drugie k.p.c. może się nawet stać obowiązkiem sądu. Działanie takie może znaleźć uzasadnienie w tych sytuacjach, w których ma to przeciwdziałać naruszeniu porządku prawnego, jak również wówczas, gdy obok interesu prywatnego występuje w sprawie interes publiczny, gdy zachodzi podejrzenie prowadzenia przez strony procesu fikcyjnego, gdy podmioty postępowania zachowują się sprzecznie z prawem oraz w sytuacji występowania w postępowaniu strony wyjątkowo nieporadnej, a więc kiedy przemawia za tym zapobieżenie uchybieniu zasadzie równości (równouprawnienia) stron (wyr. SN z 30.1.2007 r. IV CSK 346/06, L.). Zdaniem Sądu Odwoławczego taka sytuacja zachodzi w niniejszej sprawie.

Kontrola weksla niepełnego w świetle treści stosunku podstawowego nabiera jeszcze większego znaczenia w sprawach z udziałem konsumenta. W ocenie Sądu Okręgowego, wobec posiadanej wiedzy z innych spraw o praktykach stosowanych przez powoda i bierności pozwanego, przyjęcie stanowiska, że Sąd może badać stosunek podstawowy jedynie na zarzut, zaś powód nie ma obowiązku przedstawiania dokumentów skoro dochodzi roszczenia z weksla, będzie powodowało, że rola Sądu zostanie zmarginalizowana, stanie się on swego rodzaju narzędziem, zaś wyroki będą wyrazem aprobaty dla praktyk, które są sprzeczne z przepisami prawa i zasadami współżycia społecznego. Powyższe nie powinno mieć miejsca, zaś przepisy dają podstawę do badania stosunku podstawowego z urzędu, podobnie jak dają możliwość przeprowadzania dowodów z urzędu i co się z tym wiąże, żądania przedkładania stosownych dokumentów. Z podanych względów, Sąd Okręgowy nie uwzględnił zarzutu naruszenia art. 10 ustawy Prawo wekslowe w zw. z art. 6 k.c.

Za niezasadne uznać należało zarzuty apelacji pozwanej dotyczące naruszenia art. 233§1 k.p.c. oraz naruszenia prawa materialnego.

Podkreślić trzeba, że Sąd I instancji uwzględnił trudną sytuację życiową i finansową pozwanej, dokonując rozłożenia na raty zasądanego świadczenia na podstawie art. 320 k.p.c. Niskie dochody uzyskiwane przez pozwaną nie mogły natomiast uzasadniać oddalenia powództwa w całości na podstawie art. 5 k.c. Konsekwencją zastosowania przez powódkę klauzul abuzywnych w umowie pożyczki było bowiem ustalenie wysokości zobowiązania pozwanej z ich pominięciem, czyli bez uwzględnienia prowizji i opłaty za „(...)”, co skutkowało znaczącym obniżeniem kwoty należnej powódce. W pozostałym zakresie umowa pożyczki wiązała strony i brak było podstaw do oddalenia powództwa w całości.

Mimo uznania nieskuteczności wypowiedzenia umowy pożyczki przez powódkę pismem z dnia 12 lipca 2017 r., Sąd I instancji prawidłowo ustalił, że umowa pożyczki wygasła z dniem płatności ostatniej raty, czyli 21 czerwca 2019 r., a zatem roszczenie powódki jest uzasadnione w zakresie wymagalnych i niezapłaconych przez pozwaną rat. Powódka żądała bowiem zapłaty z umowy pożyczki, zabezpieczonej wekslem in blanco, a zatem Sąd I instancji orzekł w granicach podstawy faktycznej powództwa.

Sąd Okręgowy nie podzielił też zarzutu naruszenia §4 ust. 3 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego z urzędu poprzez niepowiększenie przyznanego wynagrodzenia o stawkę podatku VAT. Wskazać należy, iż Sąd Rejonowy przyznał radcy prawnemu wyznaczonemu pozwanej z urzędu - M. A. wynagrodzenie w kwocie 900 zł brutto z tytułu pomocy prawnej udzielonej pozwanej z urzędu w oparciu o §2 pkt 3 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22.10.2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (Dz.U.2015.1804), a więc według stawki wynagrodzenia przewidzianej dla pełnomocnika z wyboru. Konsekwencją przyznania wynagrodzenia według powyższego rozporządzenia jest jednak brak możliwości powiększenia go o stawkę podatku VAT, gdyż ww. rozporządzenie nie przewiduje takiej możliwości.

Mając na uwadze powyższe, apelacje powódki i pozwanej podlegały oddaleniu na podstawie art. 385 k.p.c. jako bezzasadne.

O kosztach postępowania z apelacji powódki orzeczono na podstawie art. 98 k.p.c. w zw. z art. 391 k.p.c., zasądzając od powódki na rzecz pozwanej kwotę 450 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego pozwanej zgodnie z §2 pkt 3 w zw. z §10 ust. 1 pkt 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22.10.2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych.

Na podstawie art.102 k.p.c. Sąd Okręgowy w punkcie 3 wyroku nie obciążył pozwanej obowiązkiem zwrotu powódce kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu z apelacji pozwanej, mając na uwadze Jej trudną sytuację życiową i materialną pozwanej, wskazaną w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku.

W związku z tym, że pozwana w postępowaniu apelacyjnym korzystała z udzielonej jej pomocy prawnej z urzędu, w punkcie 4. wyroku Sąd Okręgowy przyznał radcy prawnemu M. A. ze Skarbu Państwa wynagrodzenie z tego tytułu w kwocie 450 zł, ustalone w oparciu o § 2 pkt 3 w zw. z § 10 ust. 1 pkt 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 22.10.2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych, podziеляjąc uzasadnienie postanowienia SN w sprawie I CSK 598/20.

Małgorzata Radomska-Stęplewska